

CHỦ THỂ GIÁO DỤC CON CÁI VỊ THÀNH NIÊN TRONG GIA ĐÌNH HÀ NỘI HIỆN NAY

TRẦN THỊ THU NHUNG*

Tóm tắt: Gia đình là yếu tố quan trọng tạo nên sự ổn định và phát triển cho xã hội. Gia đình có nhiều chức năng, trong đó chức năng giáo dục giúp cho việc hoàn thiện nhân cách mỗi con người, góp phần tạo ra nguồn nhân lực chất lượng cho mỗi quốc gia. Mỗi thành viên trong gia đình đều có vai trò quan trọng trong việc giáo dục con cái, nhất là giáo dục đối với vị thành niên. Bài viết góp phần làm rõ vai trò của chủ thể giáo dục trong gia đình đối với vị thành niên bao gồm: cha mẹ, ông bà và anh chị em từ đó có những định hướng, giải pháp nhằm phát huy hiệu quả trong việc giáo dục vị thành niên trong gia đình đô thị hiện nay.

Từ khóa: gia đình, chủ thể giáo dục con cái, vị thành niên.

Abstract: The family plays a crucial role in fostering social stability and development. Among its numerous functions, its educational role is paramount, shaping individual personalities and contributing to the creation of a nation's quality human resources. Every family member is significant in the upbringing of children, particularly adolescents. This article aims to clarify the roles of key family members - parents, grandparents, and siblings - in adolescent education. By doing so, it provides orientations and solutions to enhance the effectiveness of adolescent education within contemporary urban families.

Keywords: family, subject of child education, adolescents.

1. Một số khái niệm

Vị thành niên

Theo Tổ chức Y tế thế giới (WHO), vị thành niên có độ tuổi từ 10-19 tuổi, trên cơ sở quan niệm này, người ta thường phân chia vị thành niên thành 3 nhóm: vị thành niên sớm: 10-14 tuổi; vị thành niên trung: 15-17 tuổi; vị thành niên muộn: 18-19 tuổi.

Ở Việt Nam, pháp luật quy định từ 18 tuổi trở lên, con người có đầy đủ những quyền lợi và nghĩa vụ của một công dân độc lập. Từ đủ 18 tuổi, công dân có quyền kết hôn và sinh con, nghĩa là họ không còn là vị thành niên nữa. Như vậy, nhiều quan điểm cho rằng vị thành niên là nhóm nhân khẩu xã hội đặc thù, có độ tuổi từ 10 đến dưới 18 tuổi.

Theo Đặng Vũ Cảnh Linh trong cuốn sách *Vị thành niên và chính sách với vị thành niên* khi nhắc tới khái niệm vị thành niên, tác giả cho rằng: Những nhà luật pháp và quản lý xã hội thường dùng chữ người chưa thành niên để nhấn mạnh tới những giới hạn về nghĩa vụ và trách nhiệm pháp lý đối với đối tượng đặc thù này, thông qua đó mà có được những phương thức đặc thù và hợp lý để quản lý

nhóm đối tượng này, phân biệt với nhóm đối tượng khác. Với tính chất như vậy, người chưa thành niên có thể bao hàm tất cả những nhóm nhân khẩu xã hội có tuổi đời ở dưới 18 tuổi, nhóm tuổi về cơ bản, chưa phải chịu trách nhiệm về mặt pháp luật đối với hành vi của mình.

Trên thực tế, khái niệm vị thành niên được nhiều cuốn từ điển xác định tùy thuộc vào hướng tiếp cận riêng, nhưng nói chung, khái niệm vị thành niên được dùng để chỉ người chưa đến tuổi trưởng thành.

Như vậy, có thể hiểu vị thành niên là nhóm người có độ tuổi từ 10 đến dưới 18 tuổi. Và sự phân loại độ tuổi này có tính tương đối.

Căn cứ vào độ tuổi vị thành niên nói trên, chúng ta thấy vị thành niên có thể chia làm 2 nhóm: vị thành niên có độ tuổi từ 10-14 tuổi (còn gọi là thiếu niên). Vị thành niên có độ tuổi từ 15 đến dưới 18 tuổi là tuổi thanh niên mới lớn.

Giáo dục vị thành niên

Quan niệm giáo dục vị thành niên mà chúng tôi đề cập trong bài viết này là hoạt động nhằm tác động một cách có hệ thống đến sự phát triển tinh thần, thể chất

của con người trong độ tuổi vị thành niên từ 10 đến dưới 18 tuổi, làm cho vị thành niên dần dần có được những phẩm chất và năng lực y như yêu cầu đề ra.

Ở đây chúng tôi tập trung vào sự tác động của gia đình (bố mẹ, ông bà) đến vấn đề đạo đức, ý thức lao động, sức khỏe và thẩm mỹ, kỹ năng sống của con cái tuổi vị thành niên trong gia đình.

2. Một số đặc điểm tâm lý của tuổi vị thành niên

Vị thành niên là nhóm đối tượng có sự thay đổi lớn về tâm, sinh lý. Hall G. Stanley, một người được coi là cha đẻ của ngành khoa học nghiên cứu vị thành niên cho rằng giai đoạn vị thành niên như là một giai đoạn “bão tố và trầm cảm” (*storm and drang-storm and stress*) và giai đoạn này gắn liền với những xung đột và xáo trộn tâm trạng.

Vị thành niên là thời kỳ phức tạp nhất trong toàn bộ quá trình phát triển và trưởng thành của một con người. Đây là giai đoạn diễn ra và trải qua quá trình dậy thì trong cuộc đời con người. Nó có sự thay đổi toàn diện cả về thể chất lẫn tinh thần. Sự thay đổi đó được thể hiện trong 3 đặc điểm sau:

Thứ nhất: xuất hiện sự phát triển của các cơ quan sinh sản, xuất hiện ham muốn tình dục. Ở độ tuổi trước vị thành niên, nhu cầu tình dục tồn tại ở dạng tiềm năng, chưa rõ ràng thì đến tuổi này, nhu cầu này trở thành một động lực thực sự và bắt đầu biểu hiện trong các hành vi của con người.

Thứ hai: trong độ tuổi này, sự thay đổi về tâm lý cá tính của con người được bộc lộ rõ nét. Họ luôn đề cao cái tôi, muốn khẳng định mình, muốn trở thành người lớn, coi mình là người lớn. Những biểu hiện cụ thể cho sự thay đổi này chính là sự xuất hiện phong thái “chững chạc”, muốn thoát khỏi sự ràng buộc, kiểm soát của người lớn, luôn muốn bộc lộ ý kiến, chính kiến riêng của mình. Họ có xu thế bất chước người lớn và không muốn người lớn can thiệp sâu vào việc cá nhân.

Thứ ba: tuổi vị thành niên bắt đầu xuất hiện những biểu hiện tình cảm khác nhau, điều này là do sự biến đổi về trạng thái tâm lý và năng lực tình dục. Khi tiếp xúc với vị thành niên, chúng ta thấy sự biến đổi các trạng thái tình cảm liên tục và nó ảnh hưởng lớn đến mối quan hệ giữa vị thành niên với các thành viên khác trong gia đình, với thầy cô, bạn bè, những người xung quanh. Trong những mối quan hệ trên, quan hệ bạn bè đối với vị thành niên chiếm một vị trí quan trọng.

Tóm lại, vị thành niên là lứa tuổi rất đặc trưng, vừa “trẻ con” vừa “người lớn”, hay nói cách khác là

trẻ con chưa qua, người lớn chưa tới với những biến đổi toàn diện cả về thể chất, tinh thần, tâm lý, rất cần sự quan tâm, chăm sóc, giáo dục không những của gia đình, thầy cô, nhà trường mà còn của cả xã hội. Nếu không nhận được sự quan tâm, giáo dục kịp thời, vị thành niên dễ rơi vào trạng thái khủng hoảng, lệch chuẩn về giá trị, chuẩn mực và thẩm mỹ.

3. Vai trò của chủ thể giáo dục vị thành niên trong gia đình

Có thể thấy trong xã hội truyền thống, cha mẹ luôn là người được xã hội đặt lên vai trách nhiệm nặng nề nhất đối với việc giáo dục con cái. Vì lúc đó, trường học ít, thầy cô không nhiều, con người chỉ “quanh quẩn” trong cái làng nhỏ bé, ít cơ hội giao lưu với bên ngoài. Mỗi cá nhân phần lớn được giáo dục trong gia đình. Người ta khi dựng vợ, gả chồng cho con, điều quan trọng trong việc kén con dâu, con rể là xem xét yếu tố gia đình. Nhìn vào gia đình, bố mẹ, ông bà là biết con cái họ ra sao. Lấy vợ kén tông, lấy chồng kén giống. Trong gia đình xưa, trách nhiệm giáo dục con cái là trách nhiệm chung của cả ông bà và bố mẹ và phần lớn vẫn là bố mẹ dạy con là chính. Nhưng cha mẹ có vai trò, trách nhiệm, cách thức dạy dỗ, giáo dục con cái khác nhau.

Thường thấy trong gia đình truyền thống, người cha luôn nghiêm khắc, nói ít, nhưng dứt khoát và công bằng, cha thương con nhưng hay để trong lòng, ít biểu hiện ra bên ngoài, không để con tự ý muốn làm gì thì làm. Vì vậy, đối với cha, con cái rất kính và sợ. Người mẹ giáo dục con cái bằng tình yêu thương, sự hiền từ và mềm dẻo, do đó, con cái thường yêu mến, gần gũi và dễ chia sẻ. Thế nên, ảnh hưởng của mẹ rất lớn đối với con cái, đặc biệt là con gái. Chẳng thế mà người xưa có câu *con hư tại mẹ, cháu hư tại bà*.

Ở Việt Nam nói chung hiện nay, vị thành niên chủ yếu vẫn sống, được chăm sóc, giáo dục trong gia đình có bố mẹ, ông bà và các anh chị em. “Tìm hiểu về những người sinh sống với trẻ vị thành niên trong tổng số mẫu điều tra, kết quả cho thấy số trẻ vị thành niên sống trong gia đình ba thế hệ (ông/ bà, bố mẹ, anh/ chị/ em) chiếm tỷ lệ 50,3%, số trẻ vị thành niên sống trong gia đình hai thế hệ (bố mẹ và con cái) chiếm tỷ lệ 43,4%, ngoài ra số trẻ với ông bà chiếm tỷ lệ 2,5%, trẻ sống một mình chiếm tỷ lệ 1,6%, trẻ sống với họ hàng chiếm 1,4%, trẻ sống với bạn bè là 0,8%” (1). Vì vậy, vị thành niên hiện nay vẫn bị chi phối bởi giáo dục từ nhiều thành viên như ông bà, bố mẹ, anh chị trong gia đình vẫn là chủ yếu, mặc

dù gia đình hiện nay không còn chung sống nhiều thế hệ như trước đây.

Trong gia đình đô thị Hà Nội, qua khảo sát nghiên cứu đối với 300 học sinh tuổi vị thành niên thuộc 4 trường THPT ở Hà Nội, chúng tôi nhận được 282 kết quả cho thấy số vị thành niên từ 15-18 tuổi sống trong gia đình ba thế hệ gồm ông bà, bố mẹ, con cháu ít hơn số vị thành niên sống trong gia đình hai thế hệ chỉ có bố mẹ và con cái. Vì vậy, cha mẹ vẫn là người có vai trò chính trong việc giáo dục con cái vị thành niên.

STT	Thành viên	Số lượng	Tỷ lệ (%)
1	Bố	30	10,6
2	Mẹ	160	56,7
3	Ông	1	0,4
4	Bà	9	3,2
5	Anh chị em	80	28,4
6	Khác	2	0,7

Bảng 1: Người thường xuyên nói chuyện với vị thành niên trong gia đình

Người cha luôn đóng vai trò quan trọng trong việc giáo dục hình thành tính cách và quan điểm sống của con cái trong gia đình. Theo Healthshots: trẻ em khi có cha hỗ trợ thường hạnh phúc hơn, tự tin hơn, ít do dự hơn và cũng được trang bị khả năng nhận thức và hành động tốt hơn. Người cha có vai trò quan trọng trong việc phát triển cảm xúc, phát triển nhận thức, phát triển vai trò giới, phát triển xã hội, xây dựng lòng tự trọng của con cái (2). Tuy nhiên trong gia đình đô thị Hà Nội hiện nay, chúng ta thấy người cha ít có sự tác động mạnh mẽ đến việc giáo dục con vị thành niên hơn so với người mẹ. Điều này xuất phát từ nhiều lý do trong đó phải kể đến sự thay đổi trong mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình dân chủ, bình đẳng hơn, vì vậy việc giáo dục bằng quyền uy, phép tắc (mà thường thấy ở người cha) không còn phù hợp nữa, thay vào đó là sự thấu hiểu, chia sẻ, thuyết phục con cái là chính, mà việc này người mẹ thường làm tốt hơn. Hơn thế, dường như các thành viên trong gia đình hiện nay đều cho rằng người mẹ sẽ chăm sóc, dạy dỗ con cái tốt hơn người cha. Một số nghiên cứu trước đây cũng đã chỉ ra thực tế này “mong muốn về người chịu trách nhiệm dạy dỗ con trong gia đình có những thay đổi đáng kể so với những quan điểm truyền thống. Người cha không còn có vai trò “độc tôn” trong việc dạy dỗ và giáo dục con cái trong gia

đình. Mặc dù trong một số gia đình, việc chăm sóc và dạy dỗ con cái không thuộc về trách nhiệm của riêng người cha hay người mẹ, nhưng những kỳ vọng về vai trò của người mẹ là người chịu trách nhiệm chính trong việc dạy dỗ con cái vẫn nhiều hơn so với kỳ vọng này ở người cha” (3). Người cha trong gia đình đô thị hiện nay thường phát huy vai trò giáo dục vị thành niên tốt hơn trong nội dung giáo dục về lao động, định hướng nghề nghiệp.

Cũng như trong gia đình truyền thống, người mẹ trong gia đình đô thị Hà Nội hiện nay vẫn có vai trò rất quan trọng trong giáo dục con vị thành niên. Qua bảng số liệu trên cho thấy, dù là con trai hay con gái, các con vẫn thường xuyên nói chuyện với mẹ (56,7%) nhiều hơn so với bố (10,6%). Ở đô thị, người phụ nữ hiện nay vừa vẫn đảm nhiệm công việc nội trợ, chăm sóc các thành viên chính trong gia đình, vừa tham gia các công việc xã hội, kiếm tiền. Vì vậy, tiếng nói của người mẹ trong gia đình rất có giá trị. Hơn nữa, người mẹ trong gia đình đô thị Hà Nội hiện nay còn thể hiện được sự hiểu biết xã hội, giao lưu, tham gia các sinh hoạt cộng đồng tốt nên con cái cũng có xu hướng tin tưởng và thường tâm sự với mẹ nhiều hơn bố. Điều này tạo nên sự thuận lợi lớn cho người mẹ khi giáo dục con cái. Tất nhiên tùy từng nội dung giáo dục. Như trên đã nói, khi giáo dục về giới tính, chăm sóc sức khỏe sinh sản, người bố lại giáo dục con trai tốt hơn. Còn lại các nội dung giáo dục khác như đạo đức, định hướng nghề nghiệp, kỹ năng sống... người mẹ giáo dục vị thành niên nhiều hơn so với bố. Điều này có được do người mẹ chính là người thường xuyên gần gũi, tâm sự nhiều hơn với vị thành niên. Chính vì vậy khi đề cập đến việc làm thế nào để giảm tỷ lệ tội phạm vị thành niên, người mẹ luôn là người được nhắc đến đầu tiên.

Tiếp sau người mẹ, anh chị em chính là người được vị thành niên quan tâm và chia sẻ hơn cả bố. Trong các gia đình ở đô thị, việc sinh ít con cũng ảnh hưởng đến việc giáo dục con cái. Mỗi gia đình thường chỉ sinh 1 hoặc 2 con, họ hàng ở xa, vì vậy vị thành niên có ít người để chia sẻ, động viên kịp thời, giải quyết các khó khăn cho con cái, nhất là những chuyện khó nói. Anh chị em trong gia đình thường gần tuổi nhau nên sự chia sẻ, bảo ban, giáo dục sẽ tốt hơn so với ông bà. Trong nhiều gia đình ở Hà Nội được khảo sát, có tỷ lệ nhất định vị thành niên tỏ ra nghe lời các anh chị hơn là bố mẹ. “Có những việc mà bố mẹ nói, con trai không nghe, nhưng nó lại rất nghe lời chị gái. Ví dụ như việc luyện tập thể thao, con trai nhất định đòi đến trung tâm tập Gym, nhưng chi phí đắt, lại thấy chưa

cần thiết, bố mẹ gần không được, chị gái khuyên nó nên tích cực chạy bộ và tham gia câu lạc bộ bóng đá ở trường. Thế mà nó nghe ngay. Ngay cả việc sinh hoạt trong gia đình, chị gái nó hướng dẫn cách giặt giũ, vệ sinh nhà cửa, nhắc nhở thường xuyên, bố mẹ không nhắc được” (5). Ngoài lý do về độ tuổi gần nhau, dễ hiểu nhau hơn nên anh chị em giáo dục vị thành niên tốt hơn, còn phần nữa do anh chị em có phương pháp giáo dục, cách nói chuyện phù hợp với vị thành niên hơn so với các thành viên khác trong gia đình. Việc anh chị giáo dục vị thành niên trong gia đình rất tốt. Bởi trong quá trình giáo dục vị thành niên, người anh/ chị cũng phải tự hoàn thiện mình, phải làm tấm gương cho em về mọi mặt và như vậy con cái trong gia đình sẽ trưởng thành hơn rất nhiều.

Số ít trong các gia đình được khảo sát có ông bà ở cùng, chúng tôi nhận thấy phần lớn các ông bà cũng có trách nhiệm giáo dục cháu. Nội dung chính mà các ông bà thường giáo dục các cháu là đạo đức, ứng xử. Có những gia đình, bố mẹ không nhắc nhở con cái mấy về cách ứng xử nhưng ông bà lại nhắc nhiều. Ông bà thường lấy các ví dụ, tấm gương người khác làm chuẩn để nhắc nhở cháu mình làm theo. Tuy không sâu sát như bố mẹ, nhưng việc nhắc nhở dạy dỗ vị thành niên về cách ứng xử, ý thức làm việc nhà của ông bà có giá trị nhất định. Những vị thành niên sống với gia đình có ông bà thường có nếp sinh hoạt, rèn luyện tốt hơn những gia đình chỉ có bố mẹ với con cái. Mặc dù hiệu quả của việc dạy dỗ bằng lời nói với con cháu của ông bà không cao bằng bố mẹ, vì con cháu thế hệ hôm nay ít nhiều đều cho rằng ông bà lạc hậu nhưng rõ ràng khi trong nhà có người già, việc ăn uống sinh hoạt thường đúng giờ, vì vậy vị thành niên cũng phải tuân thủ theo. Hơn thế, trong lúc bố mẹ đi làm vắng, ông bà chính là người theo sát con cháu, nhắc nhở kịp thời nếu con cháu mắc lỗi cũng làm cho các vị thành niên ý thức hơn trong nề nếp sinh hoạt, ăn uống của mình.

Ở đây chúng ta cũng nhận thấy ở mỗi nội dung giáo dục khác nhau, mức độ tác động các chủ thể trong gia đình đối với vị thành niên cũng sẽ khác nhau. Nếu giáo dục về ứng xử, chăm sóc sức khỏe bản thân người mẹ tác động tốt hơn đến vị thành niên thì giáo dục về định hướng nghề nghiệp, giáo dục lao động, giữ được tâm lý vững vàng thì người cha thường giáo dục con tốt hơn. Trong một số nội dung giáo dục nhất định, sự tác động của các thành viên trong gia đình tới vị thành niên lại không hiệu quả bằng nhà trường, bạn bè hay các kênh thông tin khác của xã hội.

TT	Kênh thông tin	Có		Không	
		SL	TL %	SL	TL %
1	Bố	31	11,0	251	89,0
2	Mẹ	46	16,3	236	83,7
3	Ông bà	15	5,3	267	94,7
4	Thầy cô	51	18,1	231	81,9
5	Bạn bè	41	14,5	241	85,5
6	Mạng internet	184	65,2	98	34,8
7	Phương tiện truyền thông đại chúng: đài, báo giấy, truyền hình	107	37,9	175	62,1

Bảng 2: Các kênh thông tin vị thành niên biết được những kiến thức về giới tính

Như vậy chúng ta thấy rõ ràng trong nội dung giáo dục kiến thức về giới tính, vai trò của cha mẹ trong việc cung cấp thông tin cho vị thành niên còn hạn chế. Trong thời đại công nghệ hiện nay việc vị thành niên tự tìm cách để tìm hiểu về giới tính và các vấn đề liên quan đến sức khỏe sinh sản là điều dễ hiểu. Bố mẹ mặc dù có quan tâm và có nhắc nhở giáo dục, song phương tiện truyền thông như báo, đài, truyền hình, internet lại là kênh chính cung cấp các kiến thức cho vị thành niên về các vấn đề này. Vị thành niên thu nhận được kiến thức về giới tính qua mạng internet có tỷ lệ 65,2%, trong khi đó qua bố mẹ chỉ chiếm từ 11%-16,3%.

Cho dù trong một số nội dung giáo dục vị thành niên dường như việc giáo dục từ phía cha mẹ, ông bà, anh chị em có thể chưa phát huy hiệu quả song chúng ta đều thấy rõ mỗi một thành viên trong gia đình đều có vai trò quan trọng trong việc giáo dục vị thành niên. Tuy nhiên không phải gia đình nào cũng nhận thức và thực hiện tốt chức năng giáo dục trong gia đình. Chúng ta vẫn bắt gặp tình trạng người cha phó mặc trách nhiệm giáo dục con cái cho người mẹ, người mẹ do bận rộn công việc lại phó mặc vị thành niên cho ông bà hay nhà trường. Anh chị em thiếu sự chia sẻ với nhau do quỹ thời gian dành cho học hành quá nhiều... Một số bất cập như sự “vênh” nhau, thiếu tính nhất quán về quan điểm giáo dục cũng như phương thức giáo dục giữa các chủ thể (thành viên) trong gia đình đối với vị thành niên; thiếu các kiến thức, kỹ năng cần thiết để giáo dục con cái... cũng làm cho hiệu quả trong việc giáo dục vị thành niên giảm đi. Nếu không

được giáo dục tốt, vị thành niên không được trang bị các kiến thức, kỹ năng cần thiết, dần dần mất phương hướng trong cuộc sống, chúng trở nên sống khép kín với xung quanh, sống ích kỷ, thậm chí rơi vào tình trạng khủng hoảng tâm lý dẫn đến những hành vi tiêu cực.

4. Đề xuất một số giải pháp

Đề giúp cho các thành viên trong gia đình phát huy được vai trò của mỗi cá nhân trong việc giáo dục vị thành niên, thiết nghĩ cần phải có những định hướng, giải pháp nhất định:

Cần tăng cường vai trò của người cha trong việc giáo dục vị thành niên trong gia đình. Có những gia đình, người bố “mặc nhiên” cho rằng trách nhiệm giáo dục vị thành niên là của người mẹ, họ không chia sẻ và thiếu quan tâm đến các vấn đề giáo dục con cái. Một số còn cho rằng họ chỉ cần kiếm tiền nuôi gia đình là hoàn thành trách nhiệm. Tuy nhiên, dù ở thời đại nào con cái nhất là ở tuổi vị thành niên, khi mà những giá trị, chuẩn mực đang rất cần định hình thì sự nghiêm khắc từ việc giáo dục của người cha lúc nào cũng cần.

Các thành viên trong gia đình cần có sự thống nhất về quan điểm và cách thức giáo dục. Ông bà, bố mẹ cần trao đổi với nhau để đi đến một cách giáo dục tốt nhất. Mỗi con người là chủ thể khác nhau, có nhận thức khác nhau nên tìm được tiếng nói chung trong giáo dục cũng không phải dễ. Song, chúng ta cần thấy đâu là cách thức giáo dục phù hợp nhất với con mình. Tránh tình trạng bố thì nghiêm khắc, mẹ thì dễ dãi, ông thì dân chủ, bà thì nguyên tắc. Hơn thế, mỗi thành viên trong gia đình là một tấm gương để con trẻ noi theo, vì vậy, ông bà bố mẹ cần tôn trọng lẫn nhau trong cách thức giáo dục con, tránh tình trạng mẹ dạy con không được thức khuya, bố lại thường xuyên đi chơi về muộn.

Mỗi chủ thể, thành viên trong gia đình khi giáo dục vị thành niên cần trang bị kiến thức, kỹ năng đúng đắn, có phương pháp giáo dục phù hợp với mỗi tính cách của con cái. Vị thành niên đang là lứa tuổi nhạy cảm, luôn muốn thể hiện, cần sự tôn trọng. Vì vậy phương pháp giáo dục quá nguyên tắc, cứng nhắc cũng sẽ không phù hợp bởi nó sẽ làm cho vị thành niên phải kìm chế cảm xúc, bế tắc, dễ bị kích động. Ngược lại, kiểu giáo dục dễ dãi, thỏa hiệp, buông lỏng, dân chủ thái quá cũng dễ làm cho vị thành niên chủ quan, phóng túng, dễ sa vào tệ nạn xã hội. Một phương pháp giáo dục linh hoạt, mềm dẻo, phù hợp với từng cá nhân con cái

sẽ mang lại hiệu quả cao hơn. Cha mẹ vừa dân chủ, tôn trọng vị thành niên song cũng cần nghiêm khắc trước những vi phạm, lỗi của con. Cha mẹ không nên đặt quá cao sự kỳ vọng vào con, gây áp lực cho vị thành niên, nhất là trong vấn đề học tập, dễ làm cho con trở nên tự ti, mặc cảm và mất phương hướng phát triển. Ngoài việc giám sát ở mức độ cần thiết với con để hiểu con, có cách giáo dục tốt với con, cha mẹ cũng nên tôn trọng những không gian riêng tư, sở thích cá nhân, từ đó kích thích con phát triển theo chiều hướng phù hợp, tốt nhất với con. Đặc biệt với những vị thành niên cá tính mạnh, khả năng học tập không tốt, chậm chạp, bố mẹ lại càng phải lựa chọn phương pháp giáo dục phù hợp, tránh tình trạng nôn nóng, xem thường, con cái lại càng dễ tự ti, mặc cảm.

Giáo dục con cái nói chung và vị thành niên nói riêng trong gia đình là một hành trình dài, cần sự kiên nhẫn, sự tinh tế của chủ thể giáo dục đó là người cha, người mẹ, ông bà, anh chị em... Với một số giải pháp tuy chưa phải là nhiều nhưng nó xuất phát từ thực tế nghiên cứu về giáo dục của gia đình đối với vị thành niên ở Hà Nội hiện nay, hy vọng phần nào góp phần giúp gia đình ở Hà Nội có con vị thành niên phát huy tốt vai trò của từng thành viên trong gia đình trong việc giáo dục con cái hiệu quả ■

T.T.T.N

- 1, 3. Đặng Cảnh Khanh, *Tội phạm vị thành niên và những phân tích xã hội học*, Nxb Dân trí, 2017, tr.251, 42, 254.
2. Hương Lê, *5 vai trò của người cha đối với sự phát triển của trẻ*, laodong.vn, 19-6-2023.
4. Phòng vấn sâu phụ huynh trường THPT Việt Đức.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo, Ủy ban Dân số, Gia đình và Trẻ em, *Tích hợp giáo dục dân số sức khỏe sinh sản vị thành niên trong trường trung học phổ thông*, Nxb Nông nghiệp, 2005.
2. Đặng Vũ Cảnh Linh, *Vị thành niên và chính sách vị thành niên*, Nxb Lao động xã hội, Hà Nội, 2003.
3. Nhiều tác giả, *Văn hóa gia đình trong xã hội đương đại*, Nxb Văn hóa dân tộc, 2019.
4. Nguyễn Mạnh Thân, *Giáo dục đạo đức trẻ vị thành niên qua mô hình gia đình truyền thống và hiện đại*, phunu.khanhhoa.gov.vn, 15-7-2020

Ngày Tòa soạn nhận bài: 26-2-2025; Ngày phân biên, đánh giá, sửa chữa: 26-3-2025; Ngày duyệt đăng: 25-4-2025